

ФОЛЬКЛОР І ФОЛЬКЛОРИСТИКА: ІСТОРІЯ, ЖАНРИ, ПРОБЛЕМАТИКА

Наталія ЯРМОЛЕНКО

НАРОДНІ ОПОВІДІ ПРО ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ: ПРОБЛЕМА ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ

У статті акцентовано на проблемі залучення студентської молоді до записування та систематизації усноісторичних наративів першої половини ХХ ст. Обґрунтовано необхідність подальшого збирання й вивчення народних оповідей про розкуркулення, Голодомор, голодування 1946-1947 років. Висвітлено роботу з організації та проведення фольклорних практик у Черкаському національному університеті, у ході яких провадиться записування усноісторичних наративів. Наголошено на доцільності впровадження стаціонарного методу збирання фольклорного матеріалу за місцем проживання студентів. Проаналізована методика збору та фіксації матеріалів про історичні події першої половини ХХ ст. за наперед розробленими питальниками, а також методом інтерв'ювання. Виокремлено ймовірні плюси й мінуси використання кореспондентської роботи при записуванні фольклору.

Ключові слова: усна неказкова історична проза, кореспондентська робота, колективізація, Голодомор, усна історія, питальник, метод інтерв'ювання, біографічне наративне інтерв'ю, інформатор, пам'ять.

Постановка проблеми. В українській фольклористиці з часів М. Максимовича усталилася традиція долучати до збирання фольклору широкий загал інтелігенції. Свого часу М. Максимович до збірки "Малороссийские песни, изданные М. Максимовичем" (1827 р.), окрім пісень, зібраних власноруч, включив записи М.Цертелева, І.Снігирьова, І.Лобойка, Є.Богаєвської, П.Лузанова. Обіймаючи посаду ректора й професора Київського університету, М. Максимович увів викладання курсу фольклору й започаткував традицію залучення до збирання усної народної творчості студентів. У збірках "Украинские народные песни" (1834 р.) та "Сборник народных украинских песен" (1849 р.), окрім власних записів, М. Максимович реалізував наслідки роботи інших збирачів.

Традиція використання кореспондентської роботи при збиранні фольклору, дякуючи М. Максимовичу, існує й понині. Саме завдяки ентузіазму викладачів та студентів Черкаський національний університет має Музей рушника й неабиякий фонд фольклорних записів.

Упродовж останніх років, визначаючи тематику фольклорних практик, ми віддаємо перевагу народній прозі, бо пісні ще мають значно більшу потенцію до виживання, рано чи пізно все-таки виринають з глибин, а оповіді, що переважно одноразові, швидко відходять у небуття разом із їхніми носіями [4].

Усна неказкова історична проза – один із небагатьох пластів фольклору, що не втрачає актуальності за умови постійної видозміни її жанрового складу. На сьогодні спад продуктивності переживають легенди та перекази, натомість сучасна усна проза поповнюється текстами оповідного характеру, так званими усноісторичними нарративами. Разом з тим неказкова історична проза й досі залишається найменш записаною й малодослідженою.

Упродовж тривалого часу в українській фольклористиці виникали труднощі щодо записування й вивчення усних історичних оповідей. Із політичних причин було заборонено збирацьку й наукову роботу, яка торкалася дражливих тем першої половини ХХ ст., зокрема, продрозкладки 1918-1921 рр., штучного голоду 1921-1923 рр., заходів суцільної колективізації 1927 р., процесу масового розкуркулення 1927-1930 рр., Голодомору 1932-1933 рр., "куркульської операції", сталінських репресій 1937-1938 років, голодних 1946-1947 років, багатьох інших подій суспільного значення, що спричинювали фізичну й моральну руйнацію українства, таких, як винищення українського кобзарства, розстріл у 1933 році безпритульних дітей, репресії проти служителів церкви, руйнування церков, вилучення церковних цінностей тощо.

До настання часів української державності навіть тим фольклористам-збирачам, які цікавилися історичними нарративами, у ході експедиційної роботи не завжди вдавалося "розговорити" інформаторів. Адже народна історія першої чверті ХХ ст., що й дотепер передається шляхом усних розповідей, різко відрізнялася від дозволено офіційної. Щоб забезпечити себе й не потрапити за ґрати, пересічні українці неохоче ділилися своїми спогадами зі сторонніми людьми, бо вони не вкладалися в рамки радянської концепції, що по-іншому витлумачувала причини голодувань та інших соціальних катаклізмів. Тому аж до початків української державності розповіді про побачене й пережите, та й взагалі будь-які згадки про "дражливі" події були втаємниченими й оприлюднювалися в

колі "своїх", здебільшого в межах сім'ї та родини, передавалися від покоління до покоління в усній формі, набуваючи при цьому ознак фольклорного наративу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зусиллями багатьох прогресивних людей, зокрема представників української діаспори, письменників, журналістів, правозахисників, істориків, науковців, починаючи з 80-тих років ХХ ст., була повернута у вітчизняну науку для осмислення й наукового дослідження тема Голодомору. На сьогодні накопичена серйозна джерельна база для вивчення штучно організованих голодувань з метою винищення українців, яка з кожним роком поповнюється новими й новими працями.

При цьому є ще цілий ряд аспектів, що потребують висвітлення та стимулюють до подальшого накопичення фонду польових матеріалів.

По-перше, існує необхідність переосмислення української історії та культури ХХ ст. із демократичних та національних позицій, адже наявність у наукових колах альтернативної думки щодо визнання Голодомору геноцидом українців не знімає з порядку денного потребу поповнення фактологічної бази доказів, у тому числі й усних свідчень.

По-друге, назріла потреба комплексного дослідження руйнівних наслідків державної політики, і не лише демографічних [3], а й соціальних, моральних, психологічних, зокрема, цілеспрямованого впливу штучно організованих голодовок на розвалювання родинної обрядовості, девальвацію традиційних норм і цінностей українців, зміну суспільних вартостей, вироблення спотвореної системи знань щодо виживання в суспільстві, побудованому на подвійних стандартах.

По-третє, фольклорні записи допоможуть неупереджено дослідити генезу посттравматичних стресових розладів, що виникали впродовж десятиліть потому й для людей старшого віку дотепер не подолані. Існує потреба вивчити руйнівну дію тотального відчуття страху, з'ясувати, як позначилися голодування на ціннісних пріоритетах українців, коли загальнолюдські цінності, які склали сенс життя, не збігалися з устроєм держави та вимогами можновладців, знайти посттравматичний відгук Голодомору у світобаченні українців.

По-четверте, існує потреба пошуку шляхів подолання духовного геноциду української нації та викорінення постгеноцидного синдрому, результатом якого стали занепад сіл і масові утечі селян у міста, тотальна русифікація й повсюдне відхрещення від українства, привитий українцям комплекс меншовартісності та прищеплення "совкізму", хуторянства, байдужості до національної приналежності й державності. Плоди такого манкурства, щедро виплекані сусідньою державою,

нещодавно визріли на сході України й принесли нові біди – сепаратистські настрої та повномаштабну війну.

По-п'яте, не лише "світова спільнота, як зауважила В. Борисенко, ще й досі недостатньо проінформована про найбільшу трагедію величезного масштабу – нищення владою Кремля мирних людей різного віку (переважно старших людей, дітей), українських хліборобів" [1, с. 5-30], а й українці, що будують демократичну державу, ще не засвоїли урок нищення нації радянською владою, щоб більш ніколи не допустити подібного. Замовчування та недостатнє висвітлення трагічних для українців подій першої половини ХХ ст. не дає змоги прорахувати ймовірні реалії сучасної політики "дружньої" держави, яка свого часу знищувала українців голодом, а тепер нівечить українську державність за допомогою зброї.

По-шосте, і найголовніше, варто узагальнити, як і завдяки чому українцям вдається переборювати наслідки політики Кремля, руйнівні для державотворення, суспільства й людської психіки взагалі. Існує нагальна для сучасників потреба пошуку в записаних сюжетах мотивів нескореності, незламних духовних цінностей, сталих моделей української моралі, архетипів виживання й відродження нації, що базуються на релігійно-філософській доктрині праукраїнців, оперті на міфологічні знання й народну мудрість. На час проведення дослідження ще ніхто не взявся вивчати ті основи, що не лише забезпечували виживання в умовах, практично неможливих для життя, а й зберегли національну потенційність українців, їхню гідність і людяність.

Мета статті. Подальше збирання й записування усноісторичних наративів про події першої половини ХХ ст. сприятиме вирішенню теоретичних проблем фольклористики, оскільки наявні публікації усних оповідей не можуть вповні задовольнити потребу створення джерельної бази для аналізу динаміки новітньої усної прози та вивчення її жанрового складу. Тому метою нашої розвідки є оприявлення роботи з організації та проведення фольклорних практик у Черкаському національному університеті, в ході яких провадиться записування студентами усноісторичних наративів.

Виклад основного матеріалу. Щоб надолужити справу записування прозового фольклору першої половини ХХ ст., фактично втраченого внаслідок репресій, вкрай необхідно використовувати потенційні можливості студентських фольклорних практик. Під час практик, проведених у Черкаському національному університеті ім. Богдана Хмельницького впродовж 2011 – 2013 рр., ми пропонували студентам записувати різновиди народної неказкової прози ХХ ст. Досвід показує,

що окремі студенти-філологи, спеціально підготовлені фахівцями для виконання польових записів, привозять із фольклорних експедицій матеріали, не згірші від тих, які зроблені записувачами-професіоналами.

Фольклорні експедиції в університеті проводяться за стаціонарним методом, тобто за місцем проживання студентів. Така методика організації практики має свої переваги: студенти-збирачі, які постійно проживають у досліджуваному середовищі, не стикаються з проблемою встановлення контакту з інформатором. Бесіди на теми, за які раніше можна було втрапити до тюрми, проходять в атмосфері довіри й відкритості, у невимушеній обстановці, коли під час приватних розмов не виникає згадуваної О. Бріциною проблеми присутності "чужих" [2, с. 43]. Якщо професійні записувачі, як підмітила В. Куделя-Свйонтек, досить часто стикаються з проблемами добору свідків, відсутністю бажання брати участь у проекті та скорочення особистої дистанції під час інтерв'ю, то це не стосується дослідників, що самі є частиною свого поля [5]. Як показує досвід, родичі, сусіди, односельці прагнуть до взаєморозуміння з молоддю, охоче ідуть на контакт, не бояться висловлювати свої думки, почувають себе розкуто, вгамовують природне прагнення до спілкування та намагаються прилучити своїх онуків до історії родоvodu й родинних переказів. Серед записів, що зберігаються у фольклорному архіві кафедри, майже не зустрічається анонімних.

Практикуючі фольклористи-збирачі знають, що у кожної людини впродовж життя формується певний архів автобіографічних оповідей, що фіксують найважливіші й найекстремальніші події її життя, що, на думку оповідача, варті уваги. Кожна з таких оповідей позначена сильними емоціями, її сюжет складає межова ситуація, з якої оповідачеві чи героєві оповіді вдалося вийти переможцем, або що призводить до трагедії. До переповідання одних і тих самих історій спонукає бажання ще раз пережити ті сильні емоції (позитивні або негативні), які колись відчував оповідач. Біографічні наративи про той чи інший особистий досвід виживання забезпечують передачу родового та соціального досвіду адаптації в екстремальних умовах [6, с. 19].

Стаціонарний метод збирання фольклорного матеріалу дозволяє за незначний проміжок часу охопити дослідженням чималий регіон (у фольклорному архіві кафедри зберігаються оповіді, записані в Черкаській, Кіровоградській, Полтавській, Київській, частково Вінницькій, Волинській, Житомирській, Херсонській, Чернігівській областях) та опитати значну кількість людей. Окрім того, стаціонарний метод дослідження сприяє збору якісних у науковому плані матеріалів.

Для нашого аналізу важливим є твердження, що місцевий дослідник через ідентифікацію з оповідачами здатен скоротити особисту дистанцію між співрозмовниками і тим самим досягти більш насиченого та змістовного нарративу, що вкрай важко вчинити "чужинцеві" під час польових усноісторичних досліджень. Місцевий дослідник майже не відчуває недобору потенційних оповідачів, оскільки має достатню кількість контактів у досліджуваному середовищі [5].

Однак, потрібно зауважити й імовірні мінуси такої методики, які ми помітили. Найприкріше те, що сучасні студенти, на відміну від студентів часів М.Максимовича, іноді вдаються до пошуку інформації не в усній традиції, а в Гуглі чи інших пошукових системах. Не всі студенти організовані однаковою мірою, тому їхні записи варто скрупульозно перевіряти на наявність плагіату (тут допомагає аудіопідтвердження розповіді), а також на наявність списування з незначною видозміною нарративу та зміною фольклорного паспорту. Для уведення в науковий обіг особливо цінних матеріалів доречно практикувати повторні записи оповідей фахівцями-фольклористами.

У ході стаціонарного збирання фольклору студенти мали завдання записати автентичні тексти усних оповідей (аудіозапис першоджерела), а також розшифрувати їх. Завдяки високій комп'ютерній грамотності сучасної молоді, володінню нею методикою записування на диктофон, що наявний нині у кожного студента, перше завдання не складало особливих труднощів. Важче давалася розшифровка записів, що провадилася з дотриманням вимоги "пишу те, що чую", з включенням усіх відступів від теми, повторів, фіксуванням реакції оповідача, обмовок тощо. Студентам-філологам іноді не вдавалося перебороти прагнення виправляти мовленнєві "помилки" або дещо "редагувати" оповідь, тому такі записи варто відфільтрувати й не включати до збірок.

Збір та фіксацію матеріалів про історичні події першої половини ХХ ст. ми проводили за наперед розробленими питальниками, а також методом інтерв'ювання. У процесі обробки матеріалів ми дійшли висновку, що зарані розроблені питальники не приносять для фольклориста бажаного ефекту, оскільки відповіді інформаторів на запитання частіше за все односкладові, під час діалогу зв'язна розповідь постійно розривається, тому збирач здебільшого не має можливості зафіксувати цільного тексту.

Набагато ефективнішою виявилася методика збору дослідницького матеріалу за допомогою біографічного та нарративного інтерв'ю, що одержала наукове обґрунтування у працях Г. Грінченко,

А. Нагачевського, М. Маєрчик, О. Лабашук. "Наративне інтерв'ю (narrative – оповідь, розповідь) – це вільне інтерв'ю, яке має вигляд розповіді про своє життя без втручання інтерв'юера, котрий задає лише загальну спрямованість оповіді, що очікується. Передбачається, що під час вільного викладу в пам'яті оповідача асоціативно впливають у першу чергу ті епізоди і моменти, котрі мають найбільшу суб'єктивну цінність, що дає змогу виявити смислотворчі моменти конструювання його біографічної оповіді" [7, с. 10]. О. Лабашук наголошує, що методика проведення наративного інтерв'ю передбачає таку послідовність дій збирача: постановка відкритого запитання, уважне слухання розповіді, невтручання у розмову змістовними репліками (дозволяються лише фрази, які підтверджують активну зацікавленість слухача розмовою). Після закінчення інтерв'ю дозволяється ставити спочатку відкриті, а потім закриті запитання [6, с. 22-23].

У свою чергу, при проведенні інструктажу ми пропонували записувачам ставити інформатору лише одне запитання, що стосувалося Голодомору: "Скажіть, будь-ласка, як вижила Ваша родина?", на яке мали одержати неупереджену відповідь. Також радили спочатку записувати оповідь, не перебиваючи оповідача, а вже потім задовольняти свою цікавість, даючи додаткові запитання інформатору.

У процесі збору матеріалів студенти проводили одноосібні та групові опитування, які відповідають визначенню проблемно-наративного інтерв'ю. Групові опитування стали не менш продуктивними, ніж одноосібні, оскільки вони сприяли психологічній налаштованості учасників групи, адже кожна нова розповідь викликала в пам'яті співбесідників спогади про аналогічні події.

Розповіді про страшну трагедію українського народу подавалися інформаторами крізь призму суб'єктивного сприйняття, особистісного біографічного досвіду чи історії родини. Інформатори переповідали історії, почуті від батьків, бабусь чи дідусів, а іноді й фольклорного походження:

«Чудесне зерно

Був такий випадок в селі, у тридцять третьому році... та жили дід з бабою, старі-старі... Ше б трохи – то і попухли б в тій хаті. То люди балакали, шо ніби тій бабі наснився сон, і в сні сказав їй хтось, шо у хаті в них у стіні зерно є... Ооо, то рано вона розказала дідові, і розбили стіну, і посипалось з тої стіни зерно. Й вижили вони... Не знаю, чи воно правда, а шось там в селі та балакали...»

Зап. від Капран М. А., 1930 р. н, в м. Звенигородка Звенигородського р-ну Черкаської обл. 2011р. Мухаметзенова Я.

Таким чином, опитування за інформаційним потенціалом поєднувало декілька видів нарративного інтерв'ю: проблемно-сфокусоване, біографічне, генеалогічне. Деякі оповіді вміщують фантастичні елементи, властиві для народної казки, легенди, бувальщини:

«Йшла Смерть на свій ужинок

Цю бувальщину мені переповіла баба, Марія Тростянська. Перед жнивнами, перед всим, десь орієнтовно в червні, ходила дівчина, дуже красива, дуже така прибрана, як на свято. Люди дуже дивувалися і питали її, куди вона йде. А вона казала, що йде здалеку, і йде на жнива. Куди саме – вона не уточнювала, а казала, що будуть гарні жнива, гарний ужинок, і вона йде на роботу.

Людявона здавалась дуже дивною. По-перше, вдягнена не як на роботу, а як на свято. По-друге, вона ніколи не казала, куди йтиме.

І от, коли відбулися всі ці події – голодомор і всяке таке – ті, хто її бачив, стали казати, що це просто йшла Смерть. Вона йшла на свій ужинок, тому йшла у такому гарному вбранні, і в ньому з'являлась по селах...»

Зап. від Шевченко Л. Г., 1977 р. н., в с. Стецівка Звенигородського р-ну Черкаської обл. 2011р. Дащенко А.

Результати опитування виявилися дещо непередбачуваними. Не всі інформанти змогли сфокусуватися на проблемі, як їхні родини переживали Голодомор 1932 – 1933 років. Дехто пригадував почуті від рідних оповіді про штучний голод 1921 – 1923 рр., або намагався з'ясувати причини Голодомору тощо. Рецепієнти описували розкуркулення, насильницьку колективізацію, змальовували наслідки голоду – вимирання цілих кутків і сіл, а також пережите повоєнне голодування 1946-1947 років. Оповіді не за темою зазвичай починалися зачином: "Голодовки 1932 – 1933 я не помню, малим ще був (або: народився (-лася) пізніше), а от повоєнну знаю добре...", або: "Було три голодовки". Очевидно, що опитані не лише голодування 1932 – 1933 років, а й голодування 1921 – 1923 років та повоєнне, 1946 – 1947 років, маркують як страшну трагедію українців, відлуння якої чується й донині:

«Неупокоєні душі

Моя бабуся, яка прожила вісімдесят дев'ять років, розповідала, що на вулиці, яка називається Парова (колись ще там стояв паровий млин), є хата, яка дуже часто переходила з рук в руки. Люди там не затримувалися, жили дуже мало. Розповідали, що весь час ночами в тій хаті чулися крики, стукіт, стогони – то люди боялися жити там.

Одна жінка, яка купила цю хату, почала розпитувати старожилів, чому ця хата така. Їй розповіли, що в час голодомору чоловік із жінкою самі

дуже страждали від голоду й не вберегли малолітніх дітей – змушені були їх закопати під порогом. Ці дитячі душі, невпокоєні, давали знати про себе ночами: стукотіли, кричали, гуркали, стогнали. Ця жінка відразу ж продала хату.

Коли нова сім'я приїхала, вона теж довго не затрималася, тому що теж чула, як хтось бив у дах (залізний дах), і вони теж продали хату. Остання жінка, яка там жила, була глухою, але теж казала, що ночами її турбує якийсь стукіт по даху. Після її смерті ніхто більше не схотів жити в цій хаті, так вона і завалилася.

От тобі й не вір у чужі надприродні сили! Таки неупокоєні душі, кажуть, часто дають про себе знати.»

Зап. від Конаревої Т.Д., 1952 р.н., в с. Михайлівка Кам'янського р-ну Черкаської обл. 2012р. Кодола Ю.

Висновки. Цілком ймовірно, що на історіях оповідачів позначалися "сім гріхів" пам'яті, виокремлені Еліс та Говардом Хофманами, а саме, швидкоплинність, розкиданість, здатність "блокувати" певні події, помилкове співвіднесення, схильність до навіювання та упередженість [8, р. 275-296], що для збирачів і фольклористів дає певні переваги. Оповідачі не лише відтворюють події минулого, а й структурують свою оповідь за законами усного мовлення, використовуючи при цьому досвід народної оповідної традиції.

Зібраний матеріал привів до переконання про необхідність долучати широкий загальний студентської молоді до вивчення не лише набутого українцями досвіду виживання в умовах штучно організованих голодовок та інших каральних операцій совєтської власті, а й фіксувати сучасні "свіжі" наративи: оповіді про події Майдану, про події війни, учасників АТО, їхніх родин, мирних жителів; розповіді волонтерів, переселенців і людей, які про них дбали.

Перевага усної історії в тому, що вона слідує за подіями та випереджає офіційну. Подальша фіксація усної історичних наративів за допомогою широкого загального кореспондентів покликана позбавити національну історію нових "білих плям", адже ми не можемо допустити, щоб у майбутньому нашу історію піддавали сумніву й хтось сказав: "Цього ніколи не було...".

Список використаної літератури

1. Борисенко В. Голодомор 1932-1933 років в Україні за свідченням документів та усної історії (замість передмови) // Наукові записки Міжнародної асоціації українців. Вип. 2. – К., 2013. – С. 5-31.

2. Бріцина О. Текстологічні аспекти вивчення прозової традиції фольклорного

осередку // Бріцина О., Головаха І. Прозовий фольклор села Плоске на Чернігівщині (тексти та розвідки). – К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2004. – С. 38 – 56.

3. Голодомор 1932-1933 років в Україні: причини, демографічні наслідки, правова оцінка: Матеріали міжнародної конференції (м. Київ, 25-26 вересня 2008 р.) / Відп. ред. І. Р. Юхновський; Український інститут національної пам'яті. – К.: ВД "Києво-Могилянська академія", 2009. – 447 с.

4. Іваннікова Л. Фундаментальне монографічне дослідження фольклору ХХ ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pokrovska.kiev.ua.

5. Куделя-Свійонтек Вікторія. Пісня у два голоси. "Усна історія" – спосіб об'єднати аматорські та професійні краєзнавчі дослідження. – Режим дост.: http://www.library.vn.ua/Konf2010/texts/3_2.htm.

6. Лабащук Оксана. Натальний наратив і усна традиція: синтактика, семантика, прагматика. Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. – 320 с.

7. Пастушенко Т. Метод усної історії та усноісторичні дослідження в Україні // Історія України, 2010. – Травень (17 – 18). – С. 10 -15.

8. Alice M. Hoffman, Howard S. Hoffman. Memory theory: personal and social // Handbook of Oral History/Edited by Thomas L. Charlton, Lois E. Myers, and Rebecca Sharpless; with the assistance of Leslie Roy Ballard. – Lanham, MD, 2006. – 625 p.

Одержано редакцією – 10.11.2014. Прийнято до публікації – 16.12.2014.

Анотація. Ярмоленко Н. Народные рассказы об исторических событиях: проблема возвращения из небытия. В статье акцентировано на проблеме привлечения студенческой молодежи к записыванию и систематизации усноисторических нарративов первой половины ХХ ст. Обоснована необходимость дальнейшего сбора и изучения народных сказаний о раскулачивании, Голодоморе, голодании 1946-1947 годов. Отражена работа по организации и проведению фольклорных практик в Черкасском национальном университете, в ходе которых осуществляется записывание усноисторических нарративов. Отмечено целесообразность стационарного метода сбора фольклорного материала по месту жительства студентов. Проанализирована методика сбора и фиксации материалов об исторических событиях первой половины ХХ ст. по заранее разработанным опросникам, а также методом интервьюирования. Выделены вероятные плюсы и минусы использования корреспондентской работы при сборе фольклора.

Ключевые слова: устная несказочная историческая проза, корреспондентская работа, коллективизация, Голодомор, устная история, опросники, метод интервьюирования, биографическое нарративное интервью, информатор, память.

Summary Yarmolenko N. The process of fieldwork, archiving and research of historical folklore narratives. In this article the author discusses peculiarities of engaging students in collecting, archiving and analysis of historical folklore narratives of the second half of XX century. Dr. Yarmolenko emphasizes the importance of continuous documentation and research of folklore narratives about dispossession,

Holodomor and mass starvation in Ukraine in 1946-1947, and shares her experience organizing field trips for students of Cherkasy National University, who were interested in collecting folk narratives about those historical events. The researcher argues that it is important for folklore students to actively pursue fieldwork in their areas or residence.

This article discusses various methods of collecting and documentation of folklore about historical events that took place in the beginning of the XX century, specifically developing questionnaires and applying different forms of interviewing. The study strives to advance critical discussion about the advantages and disadvantages of including in one's research those pieces of folklore that were documented by others.

Key words: historical folklore narratives, collectivization, Holodomor, narrative history, questionnaire, method of interviewing, biographical narrative interview, interviewee, memory.

УДК 398 (477. 8)

Ганна СОКІЛ

АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ І НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Співпраця Агатангела Кримського з Галичиною тривала довгий час. Як дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, учений публікував у львівських виданнях свої наукові розвідки з фольклористики, етнології, сходознавства, а також переклади. Підтримував зв'язки з Іваном Франком, Володимиром Гнатюком, Михайлом Павликом та іншими дослідниками й видавцями. На сторінках "Етнографического обозрения" поміщав рецензії на українські часописи – "Записки НТШ", "Житє і слово", "Етнографічний збірник" тощо. Наукова діяльність Агатангела Кримського була спроектована в Галичину і на його посаді Неодмінного секретаря Всеукраїнської Академії наук.

Ключові слова: Агатангел Кримський, фольклористика, наукове видання, часопис, рецензія, публікація.

Спілкування галичан із наддніпрянцями має давню традицію. Ще Галицько-Руська Рада у Львові 1848 року своєю декларацією заявила про єдність українського народу на всьому просторі – і в Росії, і в Австро-Угорщині. Зв'язки між Галичиною та Наддніпрянською Україною постійно налагоджувалися. Особливо цілеспрямовано велася робота наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., в період активної діяльності у Львові Наукового товариства ім. Шевченка (далі – НТШ). Товариство стало тим фундаментом, на якому виросла наука як потужна сфера істини.